

Eduskunnan oikeusasiamies

SELVITYS- JA LAUSUNTOPYYNTÖNNE 23.6.2011, drno 2463/2/11

Eduskunnan oikeusasiamies on pyytänyt oikeusministeriöltä selvityksen ja lausunnon kysymyksestä, joka koskee äänestyslippuihin käsin kirjoitettavien numeromallien keskinäistä sekoitettavuutta.

Oikeusministeriö lausuu kunnioittavasti seuraavaa.

Yhtäläinen äänioikeus perusoikeutena

Perustuslain 25 §:n 1 momentin mukaan kansanedustajat valitaan välittömällä, suhteellisilla ja salaisilla vaaleilla, joissa jokaisella äänioikeutetulla on yhtäläinen äänioikeus. Äänioikeudesta perusoikeutena säädetään vaali- ja osallistumisoikeuksia laajemminkin koskevassa perustuslain 14 §:ssä. Perustuslain 25 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa (HE 1/1998 vp) todetaan, että yhtäläisestä äänioikeudesta on perinteisesti säädetty eduskuntavaaleista annetuissa säännöksissä, ja tämän historiallisen perinteen vuoksi siitä ehdotetaan edelleen otettavaksi maininta tähän pykälään, vaikka asiallisesti säännös olisi mahdollista sijoittaa myös perusoikeuslukuun.

Perustuslain 25 §:n 4 momentin lakivarauksen mukaan mm. eduskuntavaalien toimittamisesta säädetään tarkemmin lailla.

Yhtäläisellä äänioikeudella tarkoitetaan yleisesti, että jokaisella äänioikeutetulla on yhtäläinen oikeus vaikuttaa vaalien tulokseen eli sama määrä ääniä (yleensä yksi) käytössään. Yhtäläisen äänioikeuden turvaaminen on ollut esillä vaalipiirijakoon liittyvissä kysymyksissä, erityisesti tarkasteltaessa suhteellisen vaalitavan toteutumista eri kokoisissa vaalipiireissä. Vaalien

teknisen toimittamisen osalta yhtäläinen äänioikeus on tullut esille lähinnä vain vammaisten äänioikeutettujen äänestysmahdollisuuksiin liittyen.

Eduskunnan käsiteltävänä on parhaillaan ehdokkaiden numerointiin liittyvä lakialoite (LA 1/2011 vp.), jossa ehdotetaan, että numeroa seitsemän ei käytettäisi lainkaan ehdokasnumerona sekaantumisvaaran vuoksi. Lakialoitetta perustellaan ehdokkaiden yhdenvertaisuuden vaarantumisella, mutta sitä voitaneen tarkastella myös yhtäläisen äänioikeuden toteutumisen näkökulmasta.

Vaalilain asianomaiset säännökset

Äänestysmerkinnän tekeminen

Vaalilain (714/1998) 58 §:n 2 momentissa ja 76 §:n 2 momentissa säädetään, että ”äänestäjän on niin selvästi merkittävä äänestyslippuun sen ehdokkaan numero, joka hyväksi hän antaa äänensä, ettei voi syntyä epäätietoisuutta siitä, ketä ehdokasta hän tarkoittaa”.

Äänestysmerkinnän tekeminen kirjoittamalla nykyisenkaltaiseen äänestyslippuun ehdokkaan (alunperin valitsijayhdistyksen) numero otettiin ensimmäisen kerran käyttöön vuoden 1945 eduskuntavaaleissa niiden luovutettujen alueiden ja Lapin läänin vaalipiirin äänioikeutettujen osalta, jotka joutuivat äänestämään oman vaalipiirinsä ulkopuolella. Menettely otettiin käyttöön koko maassa ensimmäisen kerran vuonna 1950 toimitetuissa tasavallan presidentin valitsijamiesten vaaleissa¹. Asiaa koskevan lain (758/1949) 6 §:n mukaan äänestäjä ”merkitkään sen numeron, joka ehdokaslistalla yhdistelmässä on, vaalilipussa olevaan, viivalla ympyröityyn kohtaan niin selvästi, ettei epäätietoisuutta voi syntyä siitä, mitä ehdokaslistaa hän tarkoittaa”. Hallituksen esityksissä vuosilta 1944-1949 ei ole mainintoja siitä, millaisia numeroita käyttäen äänestysmerkinnät tuli tehdä.

Äänestyslippu

Vaalilain 51 §:n 1 ja 2 momenteissa säädetään äänestyslipusta seuraavaa: ”Vaaleissa käytettävä äänestyslippu on painettava valkealle paperille [...]. Äänestyslipusta on käytävä selvästi ilmi, miten se taitetaan kokoon, ja sen on turvattava vaalisalaisuuden säilyminen. Äänestyslipun on oltava vakiokokoa 148x210 mm, ja sen sisäpuolelle on painettava otsikko, jossa mainitaan, missä vaaleissa sitä käytetään, sekä lisäksi ympyrä, joka on halkaisijaltaan 90 mm ja joka lippua kokoon taitettaessa jää taittamattomaksi. Keskellä ympyrää tulee olla selvästi havaittava merkintä N:o sen ehdokkaan ehdokasnumeron merkitsemistä varten, jonka hyväksi äänestäjä tahoo antaa äänensä. Mitään muita merkintöjä äänestyslipussa ei saa olla.”

¹ Tätä ennen, vuodesta 1907 lukien äänestysmerkintä oli tehty merkitsemällä äänestyslippuun, johon oli painettu kaikki ehdokaslistat, viiva sen ehdokaslistan kohdalle, jota haluttiin äänestää.

Äänestyslipun mitättömyys

Vaalilain 85 §:ssä säädetään äänestyslipun mitättömyysperusteista seuraavasti: "Äänestyslippu on mitätön, jos

- 1) vaalikuoreessa on useampia tai muutakin kuin yksi äänestyslippu;
- 2) vaalikuoreen on tehty äänestäjää tai ehdokasta koskeva tai muu asiaton merkintä;
- 3) äänestyslippuna on käytetty muuta kuin oikeusministeriön painattamaa äänestyslippua;
- 4) äänestyslippua ei ole leimattu;
- 5) ehdokkaan numero on merkitty siten, ettei selvästi ilmene, ketä ehdokasta se tarkoittaa;
- 6) äänestyslippuun on kirjoitettu äänestäjän nimi tai erityinen tuntomerkki taikka siihen on tehty muunlainen asiaton merkintä; sekä
- 7) äänestyslipulla on äänestetty ehdokasta, joka on asetettu ehdokkaaksi kahdessa tai useammassa vaalipiirissä.

Asiattomana ei pidetä äänestyslippuun tehtyä merkintää, joka ainoastaan selvittää, ketä ehdokasta äänestäjä on tarkoittanut äänestää."

Ilmoituskortti

Vaalilain 21 §:ssä säädetään Väestörekisterikeskuksen laatimasta ja sen äänioikeusrekisteriin otetuille (äänioikeutetuille) lähettämästä ilmoituskortista. Ilmoituskortissa ovat seuraavat tiedot:

- äänioikeutetun nimi, äänestysalue ja hänen vaalipäivän äänestyspaikkansa,
- äänioikeutetun väestötietojärjestelmän mukainen osoite,
- tieto siitä, missä vaalipiirissä tai kunnassa kortin vastaanottajalla on äänioikeus,
- tiedot vaalipäivästä ja ennakoäänestyksen ajanjaksosta,
- kortin lähettäjäksi merkityn maistraatin sekä kunnan keskusvaalilautakunnan yhteystiedot,
- tieto siitä, että kortin tiedot perustuvat väestötietojärjestelmän tietoihin sekä
- oikeusministeriön laatimat ohjeet kortin käyttämisestä ja menettelystä äänestettäessä.

Ilmoituskortti laaditaan siten, että sitä voidaan käyttää lähetekirjeenä muussa ennakoäänestyksessä kuin kotiaäänestyksessä. Ilmoituskorttiin voidaan liittää oikeusministeriön laatimaa tietoa äänestysmenettelystä ja vaaleissa valittavasta toimielimestä.

Oikeusministeriön ohjeet äänestyslippuun kirjoitettavista numeroista

Vaalilain 21 §:n 1 momentin 7 kohdan nojalla oikeusministeriö on laatinut ilmoituskortin kääntöpuolelle tekstin, josta käyvät ilmi ohjeet menettelystä äänestettäessä. Tekstissä todetaan muun ohella seuraavaa (ote vuoden 2011 eduskuntavaalien ilmoituskortista; koko teksti tämän kirjeen liitteenä):

”Miten äänestätte? Vaalilain mukaan äänestäjän on merkittävä äänestyslippuun ehdokkaansa numero niin selvästi, ettei voi syntyä epätietoisuutta siitä, ketä ehdokasta hän tarkoittaa. Numeromallit ovat alla. Älkää tehkö äänestyslippuun muita merkintöjä [...]”.

Sivun alaosassa on numeromallisto 1234567890, joka pohjautuu opetushallituksen ns. vanhaan numeromallistoon. Tässä mallistossa esimerkiksi numero seitsemän kirjoitetaan poikkiviivan kanssa.

Ilmoituskortin lisäksi oikeusministeriö on julkaissut äänestysohjeita myös www.vaalit.fi -sivustollaan. Esimerkiksi alasivulla www.vaalit.fi/35413.htm todetaan muun ohella seuraavaa:

”8. Merkitse kynällä äänestyslippuun sen ehdokkaan numero, jolle haluat antaa äänesi. Numeromallit tästä. Ehdokkaan numeron löydät oman vaalipiirisi ehdokaslistojen yhdistelmästä [presidentinvaalissa ehdokasluettelosta]. Älä kirjoita äänestyslippuun mitään muuta!”

Klikkaamalla linkkiä ”Numeromallit tästä” lukija saa nähtäväkseen saman numeromalliston, joka on ilmoituskortissa.

Oikeusministeriön vaaliohjeet muille vaaliviranomaisille

Oikeusministeriö antaa muille vaaliviranomaisille vaalikohtaiset vaaliohjeet. Vuoden 2011 eduskuntavaaleja varten annetussa vaaliohjeessa nro 7 (Vaalipiirilautakunnan tehtävät; 17.12.2010) todetaan muun ohella seuraavaa:

”Harkittaessa äänestyslipun hylkäämistä tulee periaatteena olla pyrkimys selvittää äänestäjän tarkoitus. Tässä tarkoituksessa oikeusministeriö kiinnittää vaalipiirilautakunnan huomiota siihen, että äänestäjät voivat kirjoittaa numeroita monella tavalla. Äänioikeutetuille lähetettävässä vaalilain 21 §:ssä tarkoitettussa ilmoituskortissa (liite 4) on perinteisesti esitetty yksi numeromallisto, jonka mukaan äänestysmerkintä voidaan tehdä. Se perustuu opetushallituksen ns. vanhaan numeromallistoon. Opetushallituksen uusi numeromallisto poikkeaa vanhasta jonkin verran, erityisesti numeroiden 4 ja 7 osalta (liite 5). Lisäksi on syytä todeta, että esimerkiksi eri tekstinkäsittelyohjelmissä numeroilla voi olla opetushallituksen malleista poikkeavia esitysmuotoja, kuten esimerkiksi numeron 1 osalta.”

Kokemukset vuoden 2011 eduskuntavaaleissa

Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa annettiin koko maassa yhteensä 2 955 865 ääntä. Niistä 16 294 ääntä (0,6 %) todettiin vaalilain 85 §:n nojalla mitättömiksi. Perusteella ”Ehdokkaan numero on merkitty siten, ettei selvästi ilmene, ketä ehdokasta se tarkoittaa” mitätöitiin koko maassa 2419 ääntä (ennakkoäänestyksessä 1499 ja vaalipäivänä 920 ääntä), mikä on 0,08 % kaikista annetuista äänistä. On myös huomattava, että tähän ryhmään sisältyvät *kaikki* epäselvät merkinnät, siis myös ne, jotka ovat epäselviä jostain muusta syystä

kuin esimerkiksi siitä syystä, ettei ole voitu erottaa toisistaan numeroita yksi ja seitsemän.

Vertailun vuoksi todettakoon, että vuoden 2007 eduskuntavaaleissa mitättömiä äänestyslippuja oli koko maassa yhteensä 19 516 (0,7 %) ja vuoden 2003 eduskuntavaaleissa 23 943 (0,9 %). Perusteella ”Ehdokkaan numero on merkitty siten, ettei selvästi ilmene, ketä ehdokasta se tarkoittaa” oli mitätöity 3564 lippua vuonna 2007 ja 2158 lippua vuonna 2003.

Vuoden 2011 eduskuntavaalien jälkeen kaksi vaalipiirilautakuntaa (Uudenmaan ja Varsinais-Suomen vaalipiirilautakunnat) antoi erikseen oikeusministeriölle palautetta siitä, että niillä oli ollut joissain määrin hankalia tulkintalanteita koskien numeroita yksi ja seitsemän. Muita numeroita, esimerkiksi numeroita neljä ja yhdeksän koskevia tulkintaongelmia ei saatettu ministeriön tietoon².

Numeroiden kirjoittamisesta äänestyslippuun

Oikeusministeriön näkemyksen mukaan äänestäjä kykenee parhaiten toimimaan vaalilain 58 ja 76 §:ien mukaisesti eli kirjoittamaan äänestyslippuun äänestäjän numeron niin selvästi, ettei voi syntyä epätietoisuutta siitä, ketä ehdokasta hän tarkoittaa, jos hän käyttää ilmoituskortissa ja vaalit.fi –sivustolla olevaa numeromallistoa. Se on tarkoitettu äänestäjälle ohjeeksi, jota noudattamalla hän varmasti onnistuu kirjoittamaan numeron siten, että se myös tulkitaan vaalipiirilautakunnassa tai kunnan keskusvaalilautakunnassa siten kuin hän on tarkoittanut.

Opetushallitus otti vuonna 2004 käyttöön uuden numeromalliston. Sen ja vanhan numeromalliston suurin ero on numero seitsemän, joka uudessa mallistossa tulisi kirjoittaa ilman poikkiviivaa³. Näin kirjoitettuna numero seitsemän kuitenkin saattaa sekoittua numeroon yksi silloin kun tämä kirjoitetaan ns. väkäsen kanssa.

Vaikka numeron yksi (1) käsikirjoitusasu on sekä vanhassa että uudessa numeromallistossa samanlainen eli pystysuora viiva ilman viivan kärkeen tehtyä, alavasemmalle kääntyvää ”väkästä”, on kuitenkin melko tavallista, että kansalainen kirjoittaa numeron yksi nimenomaan tuon väkäsen kanssa. Yhtenä syynä tähän lienee numeron 1 painoasu, jossa yleensä on tuo väkänen. Koska painettua väkäsellistä ykköstä esiintyy käytännössä kaikkialla, äänestäjät kirjoittavat niitä myös äänestyslippuihin hyvin paljon. Käytettäessä vanhan numeromalliston mukaisia numeroita sanottua ongelmaa ei

² Helsingin Sanomien uutisen 22.4.2011 mukaan Uudenmaan vaalipiirilautakunnan puheenjohtaja oli kuitenkin todennut, että numerot 1 ja 7 sekä myös 4 ja 9 voivat sekoittua keskenään.

³ Tätä perustellaan opetushallituksen sivuilla (www3.edu.fi) seuraavasti: ”Numeroiden suunnittelun lähtökohta on ollut kansainvälisesti käytetyt muodot. Eniten muotoaan on muuttanut numero seitsemän, josta on poistettu poikkiviiva, kyseinen viiva on jo kauan sitten poistunut esimerkiksi puhelinten ja tietokoneiden näppäimistöistä”.

synny, koska numero seitsemän erottuu poikkiviivan ansiosta selvästi numerosta yksi vaikka viimeksi mainittuun tehtäisiinkin väkänä⁴.

Lainsäätäjän alkuperäisenä tarkoituksena lienee ollut, että äänestäjä kirjoittaa numeron äänestyslippuun sillä tavalla kuin numerot yleisesti kirjoitetaan. Kyseessä olevan asian kannalta keskeistä onkin se, millä tavalla kansalaiset oppivat numerot kirjoittamaan. Numeron kirjoittaminen äänestyslanteessa on hyvin nopea toimitus, jossa numero piiryy paperille äänestäjän ”selkäytimestä” eli yleensä siten kuin se on koulusta saakka opittu kirjoittamaan. Ohjeita ei myöskään monissa tapauksissa välttämättä lueta. Jos esimerkiksi numero seitsemän opitaan koulusta lähtien kirjoittamaan ilman poikkiviivaa, on jokseenkin luonnollista, että se kirjoitetaan sellaisena myös äänestyslippuun huolimatta siitä, minkälaisia ohjeita asiasta on annettu.

Opetushallituksen uuden numeromalliston käyttäminen kouluopetuksessa saattaa tulevaisuudessa johtaa siihen, että äänestäjät yhä enenevässä määrin kirjoittavat äänestyslippuun numeron seitsemän ilman poikkiviivaa huolimatta siitä, että ilmoituskortissa ja vaalit – sivustolla äänestäjää ohjeistetaan kirjoittamaan numero poikkiviivan kanssa eli vanhan numeromalliston mukaisesti. Kun poikkiviivattoman numeron seitsemän käyttämiseen yhdistetään väkäsellisen ykkösen käyttäminen, äänestyslippuihin tehtyjen merkintöjen tulkinta hankaloituu. Tästä näkökulmasta uuden numeromalliston käyttöönottoa voidaan pitää ongelmallisena uudistuksena. Toisaalta on kuitenkin todettava, ettei nyt puheena oleva ongelma sinänsä johdu uudesta numeromallistosta, koska siinä numerot yksi ja seitsemän kyllä eroavat selvästi toisistaan, vaan siitä, että kansalaiset kirjoittavat ykköseen väkäsän, mikä poikkeaa sekä uudesta että vanhasta numeromallistosta.

Todettakoon vielä, että yleisin syy äänestyslippujen hylkäämiselle on vaalilain 85 §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettu ”äänestyslippuun on kirjoitettu äänestäjän nimi tai erityinen tuntomerkki taikka siihen on tehty muunlainen asiaton merkintä”. Näitä äänestyslippuja oli esimerkiksi vuoden 2011 eduskuntavaaleissa koko maassa 8880. Monissa näistä tapauksista äänestäjät ovat tietoisesti ja tarkoituksellisesti tehneet äänestyslippuun sellaisen merkinnän (esimerkiksi piirtäneet kuvan), että heidän äänestyslippunsa hylätään.

⁴ Numeron seitsemän kirjoittamisesta on keskusteltu Suomessa aiemminkin: Tykistöntarkastaja, sittemmin tykistönkenraali Vilho Nenonen oli 1920-luvulla antanut sekaannusten välttämiseksi tykistölle ohjeen, jonka mukaan numero seitsemän on aina kirjoitettava poikkiviivalla. Suomen kouluissa seiskaa ryhdyttiin kuitenkin kirjoittamaan ilman poikkiviivaa. Nenonen kirjelmöi asiasta kouluhallitukseen ja viittasi asian tärkeyteen tykistössä, jossa käytetään paljon numeroita. Kouluhallitus kieltäytyi muuttamasta käytäntöä vedoten kaunokirjoituksen asiantuntijan lausuntoon. Myöhemmin poikkiviiva kuitenkin palasi koulukäyttöön. (Lähde: <http://kotisivu.suomi.net/brantberg/Sotakenraalit%20-%20Vilho%20Nenonen.htm>).

Jack Silvennoisen ehdotus

Oikeusasiamiehen lausunto- ja selvityspyynnön liitteenä on Jack Silvennoisen ehdotus äänestyslippuihin merkittävässä numeroissa ilmenevään ongelmaan. Ehdotuksen mukaan äänestäjän olisi piirrettävä ehdokkaan numero käyttäen äänestyslippuun sisältyviä numeromalleja. Äänestyslipun rakenne ohjaisi äänestäjää mallinumeroiden käyttöön eikä numeroa voisi kirjoittaa millään muulla tavalla. Numerot muodostuvat pienistä pysty- ja vaakasuorista viivoista, jotka piirretään valmiiseen numerokehikkoon. Ehdotuksen tarkoitus on, että äänestäjä piirtäisi numeron niin, että se olisi yksiselitteisesti tulkittavissa vaalipiirilautakunnassa tai kunnan keskusvaalilautakunnassa.

Ehdotuksen käyttöönotto edellyttäisi laajaa tiedotuskampanjaa, koska äänestäjät ovat noin 60 vuoden ajan tottuneet nykyiseen menettelyyn, jossa numero kirjoitetaan vapaasti sille varattuun tilaan äänestyslipussa. On kuitenkin oletettavaa, että tiedotuksesta huolimatta kokonaan uuden menettelyn omaksuminen olisi äänestäjille hankalaa, erityisesti vanhimpiin ikäluokkiin kuuluville äänestäjille.

Ehdotus poikkeaisi täysin siitä tavasta, joilla numerot yleensä käsin kirjoitetaan. Sillä ei olisi liittymäkohtia sen enempää opetushallituksen uuteen kuin vanhaankaan numeromallistoon. Ehdotuksen käyttöönotto edellyttäisi muutoksia vaalilakiin: tulisi muun muassa säätää, että äänestäjän on merkittävä numero nimenomaan äänestyslipussa olevan malliston mukaisesti.

Tämäkin ehdotus sisältää joitain käytännön ongelmia. Äänestyslipun täyttämiseen menisi nykyistä enemmän aikaa, koska esimerkiksi numeroiden kaksi, viisi ja kahdeksan piirtämiseen tarvittaisiin viisi erillistä viivan piirtoa. Uudistukset, joissa äänestämistapahtumaan käytettävä aika pitenee, eivät ole yleensä toivottavia.

Viivojen piirtäminen kehikkoon vaatisi äänestäjältä myös erityistä huolellisuutta. Jos joku viiva jää äänestäjältä epähuomiossa, esimerkiksi huonon näön takia piirtämättä, numero tulkitaan aivan toiseksi kuin mitä äänestäjä on tarkoittanut (esimerkiksi numerot kahdeksan ja nolla). Niille, joiden on hankala kirjoittaa tai piirtää selvästi, esimerkiksi vapisevasta kädestä johtuen, ehdotuksen mukaisen malliston käyttäminen olisi käytännössä vähintään yhtä hankalaa kuin äänestysmerkinnän tekeminen nykyisinkin. Nopeasti piirretty viiva saattaisi jäädä vailinaiseksi, jolloin jouduttaisiin tulkitsemaan, onko se viiva vai ei. Äänestäjä tarvitsi myös lisäohjeistusta ainakin siihen, miten yhden numeron sisältävä ehdokasnumero merkitään kehikkoon, jossa on kolme numeron paikkaa.

Edellä sanotusta johtuen oikeusministeriö suhtautuu tehtyyn ehdotukseen varauksellisesti.

Muista ehdotuksista ja kehittämistoimenpiteistä

Oikeusministeriössä on alustavasti pohdittu, voitaisiinko Silvennoisen ehdotusta edelleen kehittää niin, että äänestyslipun oikea sivu ympyröineen jätettäisiin ennalleen, mutta lipun vasemmalle sivulle painettaisiin ohjeeksi äänestäjälle opetushallituksen vanha numeromallisto. Silloin äänestäjän nähtävillä olisivat numeron kirjoittamisen hetkellä sellaiset numeromallit, joita käyttäen äänestäminen varmasti onnistuu.

Tämänkin ehdotuksen toteuttaminen edellyttäisi vaalilain muutosta, ainakin 51 §:n osalta. Ehdotus ei kuitenkaan muuttaisi nykyistä menettelyä juuri lainkaan ja olisi siksi tiedotuksen näkökulmasta yksinkertaisempi toteuttaa. Erikseen tulisi kuitenkin pohtia, voitaisiinko edelleen hyväksyä sellainen äänestyslippu, jossa oleva numero on kirjoitettu sinänsä selvästi, mutta hieman eri tavalla kuin mallistossa (esimerkiksi numero 11, jossa molemmissa ykkösissä olisi väkänen). Jos säädettäisiin, että vain malliston mukaisilla numeroilla tehdyt merkinnät hyväksytään, se kyllä helpottaisi huomattavasti vaalipiirilautakuntien ja kunnan keskusvaalilautakuntien tulkintatyötä, mutta johtaisi todennäköisesti suureen määrään mitättömiä äänestyslippuja, mitä ei voi pitää tavoiteltavana asiointilana.

Äänestyslipun muuttamisen sijasta voitaisiin harkita myös sitä, että numeromallisto sijoitettaisiin näkyvästi äänestyskoppiin ehdokaslistojen yhdistelmän lisäksi.

Oikeusministeriö tulee vuoden 2012 presidentinvaalissa huolehtimaan siitä, että ilmoituskortissa oleva numeromallisto on opetushallituksen vanhan numeromalliston mukainen ja että se painetaan ilmoituskorttiin nykyistä suuremmalla fontilla. Ministeriö tulee myös jatkossa ohjeistamaan vaalipiirilautakuntia ja kunnan keskusvaalilautakuntia siten, että niiden laatimiin ehdokaslistojen yhdistelmiin ja presidentinvaalin ehdokasluetteloon tulee painattaa samanlaiset ehdokas- ja muut numerot kuin ilmoituskortissa olevassa numeromallistossa. Tämä saattaisi osaltaan edesauttaa sitä, että numerot osataan kirjoittaa mallin mukaisesti.

Eduskunnan käsiteltävänä on lakialoite (LA 1/2011 vp.), jossa ehdotetaan, että numeroa seitsemän ei käytettäisi lainkaan ehdokasnumerona. Koska asian käsittely on kesken, oikeusministeriö ei tässä vaiheessa ota tähän ehdotukseen kantaa.

Sähköinen (tai koneellinen) äänestäminen poistaisi kokonaan äänestysmerkintöjen tulkintaongelmat. Tämä oli myös yksi vuoden 2008 kunnallisvaaleissa toteutetun sähköisen äänestyksen kokeilun tavoitteista ja tältä osin kokeilu myös onnistui: kaikki kokeilussa annetut 12 234 sähköistä ääntä olivat hyväksytyjä ääniä (lukuun ottamatta sähköisiä tyhjiä ääniä). Kokeilu kuitenkin osoitti, että sähköisessä äänestämisessä muutoin on vielä merkit-

täviä haasteita⁵, mistä johtuen Vanhasen II hallitus päätti iltakoulussaan 13.1.2010, ettei sähköisen äänestämisen kehittämistä toistaiseksi jatketa.

Yhteenvetoa

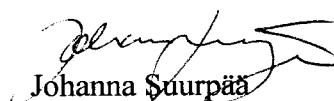
Äänioikeus on kansalaisen perusoikeus. Vaalijärjestelyiden tulee osaltaan turvata se, että äänioikeutetun antama ääni lasketaan osaksi vaalien tulosta niin kuin hän on halunnut. Vaalilaissa säädetään äänestäjän velvollisuudeksi merkitä äänestyslippuun ehdokkaan numero niin selvästi, ettei voi syntyä epätietoisuutta siitä, ketä ehdokasta äänestäjä tarkoittaa. Vaaliviranomaiset antavat äänioikeutetuille ohjeen kirjoittaa äänestysmerkintä käyttäen opetushallituksen vanhaan numeromallistoon pohjautuvia numeroita.

Kaikissa vaaleissa pieni osa äänestyslippuja joudutaan kuitenkin hylkäämään muun muassa siitä syystä, että äänestyslippuun tehty äänestysmerkintä on epäselvä. Osa epäselvistä merkinnöistä johtuu sellaisista numeroista yksi ja seitsemän, jotka on kirjoitettu äänioikeutetuille annettusta numeromallistosta poikkeavalla tavalla. Opetushallitus on ottanut vuonna 2004 käyttöön uuden numeromalliston, joka poikkeaa vanhasta numeromallistosta erityisesti numeron seitsemän osalta. Kun uuden numeromalliston mukaan kirjoittamaan oppineet pääsevät aikanaan äänestämään (eivätkä lue ehdokasnumeroiden kirjoittamisesta annettuja ohjeita), riski sille, että heidän antamiaan ääniä ei kaikissa tapauksissa osata tulkita oikein, voi jonkin verran kasvaa. Asiaan on siis hyvä kiinnittää huomiota jo tässä vaiheessa. Oikeusministeriö on valmis pohtimaan mahdollisia kehittämisvaihtoehtoja.

Oikeusministeriö toimittaa tämän selvityksen tiedoksi opetus- ja kulttuuriministeriölle ja opetushallitukselle.

Asiakirjat palautetaan.

Johtaja

Johanna Suurpää

Vaalijohtaja

Arto Jääskeläinen

LIITE:

Ilmoituskortti vuoden 2011 eduskuntavaaleissa

TIEDOKSI:

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Opetushallitus

⁵ Oikeusministeriön muistio 30.9.2009 (<http://www.vaalit.fi/42321.htm>).